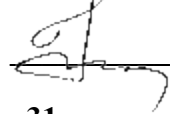

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІДОКРЕМЛЕНИЙ СТРУКТУРНИЙ ПІДРОЗДІЛ
УМАНСЬКИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ ТЕХНОЛОГІЙ ТА БІЗНЕСУ УМАНСЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ САДІВНИЦТВА

«ПОГОДЖЕНО»

Заступник директора

з навчальної роботи

Н.Николюк

«31» серпня 2022 р.

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Директор коледжу

В.Кужель

«31» серпня 2022 р.

ЕКОНОМІКА, ОРГАНІЗАЦІЯ І ПЛАНУВАННЯ

ПРОГРАМА

ІЗ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 141

ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИКА, ЕЛЕКТРОТЕХНІКА ТА ЕЛЕКТРОМЕХАНІКА

ДЛЯ АГРАРНИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

I-II РІВНІВ АКРЕДИТАЦІЇ

Умань 2022 р.

Укладач: Бовкун Н.М. — (викладач-методист, спеціаліст вищої категорії)

Розглянуто на засіданні циклової комісії обліково-фінансових та економічних дисциплін. Протокол № 1 від 31 серпня 2022 р.

Голова циклової комісії _____ Ю.М.Мельник

31 серпня 2022 року

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

В умовах ринкових відносин підприємства самостійно приймають господарські рішення з достатньо великого кола питань, пов'язаних з плануванням, стимулюванням, фінансуванням, технічним та соціальним розвитком підприємства, яке несе повну економічну відповідальність за результати своєї виробничо-господарської діяльності. Підприємства зацікавлені в прийнятті аргументованих і компетентних господарських рішень, спрямованих на повне й ефективне використання всього виробничого потенціалу, ресурсозбереження, зниження всіх видів витрат, підвищення конкурентоспроможності продукції, що випускається, на зовнішніх і внутрішніх ринках.

Важливим інструментом піднесення вітчизняної економіки є вивчення студентами дисципліни «Економіка, організація і планування».

Програма дисципліни включає 28 тем, в т.ч. 11 тем з розділу «Економіка підприємств» та 17 тем з розділу «Організація і планування діяльності підприємства». В 1 розділі предметом вивчення є теорія і практика господарювання на рівні підприємства, конкретні форми і методи господарювання, принципи формування та використання виробничого потенціалу, взаємодія всіх видів ресурсів, ефективність господарсько-комерційної діяльності підприємства. В 2 розділ включено засади теорії організації виробництва, організація виробничого процесу на підприємстві, типи і методи організації виробництва та організація виробництва в умовах гнучких виробничих систем. Важливе місце відведено висвітленню організаційної комплексної технічної підготовки виробництва. Звернуто увагу на організацію підготовки підприємств до випуску нової продукції та нормування праці і контролю якості продукції, організацію основного виробництва і виробничої інфраструктури. Також розглядаються теоретичні, методологічні та практичні питання планування діяльності підприємства в умовах ринку та конкуренції, звернуто увагу на планування збуту продукції, планування матеріально-технічного забезпечення, персоналу і оплати праці, витрат на підприємствах різних галузей економіки. Приділено значну увагу бізнес-плануванню та сітковим методам планування.

Дисципліна орієнтує студентів на осмислення основних питань економіки, організації і планування та покликана формувати у майбутніх спеціалістів сучасне економічне мислення, розуміння концептуальних основ системного підходу до організації та планування роботи підприємств, вміння проводити аналіз внутрішнього та зовнішнього середовища діяльності підприємства, приймати обґрунтовані управлінські рішення.

ОРІЄНТОВНИЙ ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

[illegible]

[illegible]

	4					4						
1.11. Планування виробничої програми підприємства	6	2	2			2						
1.12.Оперативно-календарне планування та регулювання виробництва	4					4						
1.13.Планування виробничої потужності	6	2	2			2						
1.14.Планування матеріально-технічного забезпечення діяльності підприємства	5	2	1			2						
1.15.Планування персоналу,продуктивності й оплати праці	6	2	1			3						
1.16. Планування собівартості продукції	5	2	1			2						
1.17. Планування фінансових результатів	5	2	1			2						
ВСЬОГО ЗА СЕМЕСТР	81	20	12			49						
ВСЬОГО НА ПРЕДМЕТ	189	44	36			109						

Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

1.ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВ

1.Вступ.Підприємство як суб'єкт господарювання

Предмет, завдання науки та методи її вивчення. Зміст і порядок вивчення науки, її зв'язок з іншими дисциплінами навчального циклу.

Вимоги до економічних знань спеціаліста, посилення ролі економічних кадрів у підвищенні ефективності діяльності аграрних підприємств.

Поняття підприємства як організаційно та економічно самостійної первинної ланки виробничої сфери. Правові основи функціонування підприємств в Україні. Класифікація підприємств. Форми об'єднання підприємств.

Організація і розвиток власної справи, проблеми малого бізнесу в Україні та шляхи їх подолання.

Основні виробничі та економічні показники діяльності аграрних підприємств. Їх суть і економічне значення для фінансового стану підприємства. Методичні основи розрахунку.

Практичне заняття

Розрахунок основних виробничих та економічних показників діяльності підприємств.

2.Персонал підприємства.Продуктивність праці на підприємстві

Персонал підприємства, його склад і структура. Поняття про трудові ресурси

Показники працевлаштування і використання трудових ресурсів. Шляхи поліпшення використання трудових ресурсів.

Удосконалення системи

працевлаштування.

Поняття про продуктивність праці.

Показники і методика визначення продуктивності праці . Фактори підвищення продуктивності праці.

Практичне заняття

Визначення забезпеченості трудовими ресурсами і показників їх використання. Визначення рівня продуктивності праці. Виявлення шляхів поліпшення використання трудових ресурсів і росту продуктивності праці.

3.Основні засоби (основний капітал) підприємств

Поняття, склад і структура основних засобів. Класифікація основних засобів на виробничі та невиробничі, діючі та недіючі, власні та орендовані. Фактори, що впливають на виробничу структуру основних засобів. Грошова оцінка основних засобів. Рівень забезпеченості основними засобами аграрних підприємств. Фізичне і моральне зношення основних засобів, амортизація основних засобів.

Аналіз наявності, стану і руху основних засобів підприємства. Показники забезпеченості та економічної ефективності використання основних засобів. Шляхи поліпшення ефективності використання основних засобів, удосконалення їх структури, зниження матеріаломісткості. Ринок засобів виробництва. Перспективні напрями удосконалення матеріально-технічної бази підприємства.

Практичне заняття

Визначення показників стану і руху основних засобів підприємства. Визначення показників забезпеченості та ефективності використання основних засобів.

4. Оборотні засоби (оборотний капітал) підприємств

Економічна суть оборотних засобів (оборотного капіталу), оборотних фондів і фондів обігу та характеристика їх складових. Забезпеченість аграрних підприємств оборотними засобами та їх кругообіг. Фактори, що впливають на швидкість кругообігу оборотних засобів. Джерела формування оборотних засобів.

Структура оборотного капіталу, тенденції її зміни і оцінка причин, що зумовили зниження забезпеченості аграрних підприємств цим ресурсом.

Методика визначення забезпеченості аграрних підприємств оборотним капіталом та його кругообіг.

Методика визначення ефективності використання оборотного капіталу. Необхідність нормування оборотних засобів, його сутність. Мінімізація сукупних витрат на виробничі запаси, незавершене виробництво тощо.

Основні напрями поліпшення ефективності використання оборотних засобів.

Практичне заняття

Визначення забезпеченості засобами виробництва, ефективності використання основних і оборотних засобів.. Виявлення шляхів поліпшення використання засобів.

5. Нематеріальні ресурси та активи

Поняття і види нематеріальних активів як об'єкта інтелектуальної власності: право на користування землею, право на винахід, промислові зразки, товарні знаки, авторські права тощо. Визнання й оцінка нематеріальних активів. Способи і джерела придбання нематеріальних активів. Правовий захист та ефективність використання нематеріальних активів.

Семінарське заняття

Нематеріальні ресурси та активи

6. Інвестиційна діяльність підприємств

Основні напрями інвестицій. Суб'єкти інвестиційної діяльності.

Класифікація інвестицій. Джерела інвестицій: власні, позичкові, залучені і бюджетні. Особливості зовнішніх джерел. Призначення довгострокових фінансових та капітальних інвестицій. Капіталовкладення аграрних підприємств, їх напрями та структура.

Інвестиційна діяльність на підприємстві. Мета і завдання інвестиційного процесу. Джерела фінансування інвестиційних програм. Інвестиційна привабливість підприємства. Оцінка інвестиційних проєктів. Шляхи ефективності інвестицій (удосконалення проєктів, скорочення строків введення в дію).

Практичне заняття

Визначення показників економічної ефективності інвестицій

7.Інноваційні процеси

Поняття і види інновацій.

Поняття і класифікація інноваційних процесів.Науково-технічний прогрес, його основні напрями.

Оцінювання рівня НТП.

Семінарське заняття

Інноваційні процеси

8. Витрати виробництва і собівартість продукції

Суть витрат і собівартості продукції. Рівень і структура собівартості основних видів продукції. Причини зростання собівартості.

Види собівартості різних видів продукції, робіт і послуг. Класифікація витрат виробництва. Методика обчислення собівартості різних видів продукції, робіт і послуг.

Основні фактори, що визначають собівартість продукції.

Значення, резерви і шляхи зниження собівартості продукції.

Практичне заняття

Визначення і оцінка динаміки і структури собівартості продукції. Розрахунок собівартості одиниці продукції.

9. Результативність діяльності підприємства

Поняття ефекту і ефективності виробництва. Види ефективності (виробнича, соціальна, екологічна).

Методика визначення показників економічної ефективності: валової, товарної, чистої продукції, чистого доходу і прибутку.

Рівень рентабельності виробництва. Показники та методика визначення рівня рентабельності, норми прибутку. Сучасний рівень рентабельності підприємств. Оптимальні нормативи рентабельності, що забезпечують самофінансування.

Основні шляхи підвищення рентабельності продукції: режиму економії, якості, стандартизації та сертифікації продукції.

Безбитковість виробництва. Резерви та шляхи підвищення ефективності діяльності підприємства.

Практичне заняття

Визначення показників економічної ефективності та рентабельності підприємства

10. Ціни і ціноутворення на продукцію

Ціна в ринковій економіці, її поняття та функції. Ціноутворення, основні методи та етапи встановлення цін. Принципи ціноутворення. Формування різних видів цін.

Паритет цін і механізм його забезпечення в ринковій економіці.

Особливості формування світових цін та їх види. Взаємозв'язок внутрішніх і світових цін під час експортно-імпортних операцій. Диференціація цін на світовому ринку.

Практичне заняття

Визначення ціни на продукцію

11. Антикризова діяльність підприємства

Загальне поняття про кризу, причини виникнення. Види економічних криз. Аналіз причин і симптомів фінансової кризи та виявлення «слабких» місць.

Санація (фінансове оздоровлення) суб'єктів господарювання.

Характеристика економічної безпеки підприємства. Основні напрям організації економічної безпеки за окремими функціональними складовими.

Банкрутство підприємства як економічне явище.

Практика здійснення та ефективність реструктуризації підприємств.

Семінарське заняття

Антикризова діяльність підприємства

ОРГАНІЗАЦІЯ ВИРОБНИЦТВА

1.1 Теоретичні основи організації виробництва

Предмет, методи і зміст курсу «Організація виробництва». Суть та поняття організації виробництва.

Функції, завдання та напрями організації виробництва.

Основи теорії організації виробництва. Системний підхід до організації виробництва та основні типи систем.

1.2 Виробничий процес і організаційні типи виробництва

Поняття виробничого процесу та його основні елементи. Класифікація виробничих процесів за призначенням, за роллю у процесі виробництва.

Класифікація виробничих процесів за технологічною ознакою. Принципи організації виробничих процесів, їх зміст.

Організаційні типи виробництва (одиничне, серійне, масове, дослідне), їх характеристика..

1.3 Організація виробничого процесу в часі і просторі

Поняття виробничого, технологічного та операційного циклу. Структура тривалості виробничого циклу.

Методика розрахунку тривалості виробничого циклу простого процесу в робочих і календарних днях.

Розрахунок тривалості технологічного циклу при індивідуальному виготовленні продукції.

Види руху предметів праці. Розрахунок тривалості технологічного циклу при партійному виготовленні продукції і послідовному, паралельному, змішаному рухах предметів праці. Методика розрахунку виробничого циклу складного процесу.

Практичне заняття

Розрахунок тривалості виробничого та технологічного циклу виготовлення продукції при різних видах руху предметів праці.

1.4 Організація потокового та автоматизованого виробництва

Поняття та ознаки потокового виробництва. Класифікація поточкових ліній.

Розрахунок параметрів безперервно-поточкових ліній. Види конвеєрів у безперервно-поточковому виробництві та розрахунок їхніх параметрів.

Розрахунок запасів у безперервно-поточковому виробництві. Особливості організації перервно-поточкових ліній.

Організація автоматичних поточкових ліній, їх типи. Розрахунок автоматичних поточкових ліній. Організація роторно-конвеєрних поточкових ліній та гнучкого автоматизованого виробництва.

Практичне заняття

Розрахунок тривалості виробничого та технологічного циклу виготовлення продукції при різних видах руху предметів праці.

1.5 Організація трудових процесів і робочих місць. Нормування праці.

Поняття і завдання організації праці. Напрями організації праці. Поділ і кооперація праці на підприємстві, форми поділу праці. Форми організації праці. Поняття та класифікація робочих місць. Організація й обслуговування робочих місць. Атестація робочих місць.

Умови праці, фактори, що на них впливають.

Робочий час. Режим праці та відпочинку. Працездатність

Суть і значення нормування праці. Види норм праці і вимоги до них. Класифікація затрат робочого часу при нормуванні.

Поділ виробничого процесу при нормуванні на операції та їх елементи. Способи вивчення трудових процесів. Методи нормування, їх зміст.

Семінарське заняття

Організація трудових процесів і робочих місць та нормування праці на підприємстві.

1.6 Організація обслуговування виробничого процесу

Види обслуговуючих господарств. Організація складського господарства промислового підприємства. Класифікація складів. Методи розрахунку розмірів складів.

Заходи поліпшення роботи складського господарства. Організація транспортного господарства. Завдання і принципи організації. Класифікація транспортних засобів. Організаційна структура транспортного господарства.

Практичне заняття

Визначення техніко-економічних показників роботи рухомого складу при різних маршрутах перевезень.

1.7 Організаційно-виробниче забезпечення конкурентноспроможності продукції

Поняття якості продукції. Показники оцінки якості. Методи оцінки рівня якості. Конкурентноспроможність продукції та методи її визначення.

Стандартизація. Види стандартів. Сертифікація продукції. Організація технічного контролю якості продукції на підприємстві. Функції відділу технічного контролю.

Облік та аналіз браку продукції на підприємстві.

1.8 Комплексна підготовка виробництва нової продукції

Поняття і завдання підготовки виробництва до випуску нової продукції. Складові технічної підготовки виробництва.

Науково-дослідна підготовка виробництва. Поняття: відкриття, винахід, раціоналізаторська пропозиція. Кошторисна вартість НДР. Конструкторська підготовка виробництва. Технічна підготовка виробництва. Стандартизація і уніфікація.

Технологічна підготовка виробництва. Організаційна підготовка виробництва.

ПЛАНУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

1.9. Сутність і організаційно-методологічні основи планування і прогнозування діяльності підприємства

Принципи планування, їх зміст.

Методи планування, їх характеристика.

Форми (види) планування (короткострокове, середньострокове і довго-строкове). Система планів підприємств. Стратегічне планування розвитку підприємства. Тактичне планування, основні розділи тактичних планів.

Суть і принципи прогнозування. Види прогнозування та класифікація прогнозів. Методи прогнозування, їх суть.

1.10.Планування збуту продукції

Цілі і завдання плану реалізації продукції.

Дослідження кон'юнктури ринку. Показники реалізації продукції. Планування асортименту. Оцінка конкурентоспроможності товару. Життєвий цикл товару. Планування ціни, методи ціноутворення.

1.11. Планування виробничої програми

Зміст і порядок розроблення плану виробництва. Вимірники плану.

Планування виробничої програми в натуральному вираженні. Планування виробничої програми у вартісному вираженні. Поняття товарної, реалізованої, валової продукції, чистої продукції. Валовий і внутрішньозаводський оборот.

Практичне заняття

Розрахунок вартісних показників виробничої програми підприємств.

1.12. Оперативно-календарне планування

Зміст і завдання оперативно-календарного планування. Системи оперативно-календарного планування, їх характеристика. Розробка оперативних планів виробництва. Основні методи розробки оперативних планів.

1.13. Планування виробничої потужності

Поняття «виробнича потужність», фактори, що на неї впливають. Види виробничої потужності, методика їх розрахунку.

Розрахунок виробничої потужності в різних типах виробництва. Показники використання виробничої потужності.

Практичне заняття

Розрахунок виробничої потужності підприємств. Розрахунок показників використання виробничої потужності підприємства.

1.14. Планування матеріально-технічного забезпечення діяльності підприємства

Цілі, завдання та зміст планування матеріально-технічного забезпечення підприємства. Визначення потреби в матеріально-технічних ресурсах. Дослідження ринку матеріально-сировинних ресурсів та вибір постачальника. Форми матеріально-технічного забезпечення. Види запасів ресурсів.

Практичне заняття

Визначення потреби в матеріально-технічних ресурсах.

1.15. Планування персоналу, продуктивності праці і оплати праці

Зміст, завдання та технологія планування потреби в персоналі. Планування кількості персоналу. Планування продуктивності праці. Методи планування продуктивності праці (за техніко-економічними факторами, прямим розрахунком, збільшеним методом). Планування коштів на оплату праці.

Практичне заняття

Планування кількості персоналу, продуктивності праці і фонду оплати праці.

1.16. Планування собівартості продукції

Мета, завдання та послідовність планування витрат виробництва. Класифікація й облік витрат виробництва. Методи планування собівартості: по факторний, кошторисний, калькуляційний, нормативний.

Планування собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств. Планування собівартості перевезень (робіт і послуг) на транспортних підприємствах.

Практичне заняття

Планування собівартості перевезень (робіт і послуг) на транспортних підприємствах.

1.17. Планування фінансових результатів

Зміст і завдання фінансового плану.

Методи планування фінансів підприємства: балансовий, нормативний, розрахунково-аналітичний, оптимізаційний.

Планування потреби у фінансових ресурсах.

Планування прибутку. Види прибутку. Методи планування прибутку: метод прямого розрахунку, за показником витрат на одну гривню продукції, аналітичний метод.

Розрахунок точки беззбитковості. Планування розподілу прибутку.

Практичне заняття Планування фінансових результатів

Рекомендована література

Основна література

1. Бойчик І. М. Економіка підприємства : навч. пос. / Бойчик І. М. – Київ : Атіка, 2002. – 480 с.
2. Варналій З. С. Основи підприємництва / Варналій З. С. – К. : Знання-Прес, 2012. – 239 с.
3. Васильков В. Г. Організація виробництва : навч. посібник / Васильков В. Г. – К. : КНЕУ, 2003. – 524 с.
4. Економіка виробничого підприємництва / [за ред. Й. М. Петровича]. – К. : Знання, 2001 – 278 с.
5. Економіка підприємства : навч. посіб. / [за ред. А. В. Шегди]. – К. : Знання, 2005. – 431 с.
6. Економіка підприємства : підручник / [за ред. С. Ф. Покропивного]. – [Вид. 2-ге, перероб. та доп.] – К. : КНЕУ, 2015. – 528 с.
7. Економіка підприємства: пошук шляхів розвитку : посібник / [за ред. П. С. Харіва]. – МАУП. – К. : МАУП, 2005 – 80 с.
8. Зайцев Н.Л. Экономика промышленного предприятия / Зайцев Н.Л. – М. : ИНФРА-М, 2001.
9. Козловський В. О. Бізнес-планування : навчальний посібник / Козловський В. О., Лесько О. Й. – Вінниця : ВНТУ, 2005. – 189 с.
10. Козловський В. О. Організація виробництва : навчальний посібник. Частина 1 / Козловський В. О. – [Видання 2-е, доповн. і перероб]. – Вінниця : ВНТУ, 2005. – 154 с.
11. Козловський В. О. Організація виробництва. Практикум : навчальний посібник. Частина 2. / Козловський В. О., Козловський С. В. – Вінниця : ВНТУ, 2005. – 168 с.
12. Козловський В. О. Техніко-економічне обґрунтування і економічні розрахунки в дипломних проектах і роботах : навчальний посібник / Козловський В. О. – Вінниця : ВНТУ, 2003. – 75 с.
32. Курочкин А. С. Организация производства / Курочкин А. С. – К.: МАУП, 2001. – 216 с.
33. Макаровська Т. П. Практикум з економіки підприємства / Макаровська Т. П. – К., 2006.
34. Малів З. О. Економіка підприємства : навч. посіб. / Малів З. О., Луцький І. М. – [2-ге вид., стер.]. – К. : Знання, 2006 – 580 с.
40. Організація виробництва : навч. посіб. / [Онищенко В. О., Редкін О. В., Старовірець А. С. та ін.]. – К. : Лібра, 2003. – 336 с.
42. Пасічник В. Г. Організація виробництва : навчально-методичний посібник /

Пасічник В. Г., Акіліна О. В. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 248 с.

43. Петрович Й.М. Організація виробництва: підручник / Петрович Й. М., Захарчин Г. М. – Львів : "Магнолія плюс", 2005. – 400 с.

44. Петрович Й. М. Економіка підприємства : підручник / [за загальною редакцією Й. М. Петровича]. – Львів : «Магнолія плюс», видавець В.М. Піча. – 2004. – 680 с.

45. Протопова В.О. Економіка підприємства: навч. посіб. / Протопова В. О., Полонський А. Н. – К. : ЦУП, 2003. – 220 с.

46. Пушкар М. С. Планування і організація підприємств, об'єднань, комплексів : навч. посібник / Пушкар М. С. – К. : НМК ВО, 1992.

47. Раицкий К. А. Экономика предприятия / Раицкий К. А. – М. : ИВЦ "Маркетинг", 2000.

48. Сідун В. А. Економіка підприємства : навч. посіб. / Сідун В. А., Пономарьова Ю. В. – Київ : Центр навчальної літератури, 2003. – 436с.

49. Телетов О.С. Маркетинг у промисловості: підручник / Телетов О. С. – Київ : Центр навчальної літератури, 2004. – 248 с.

Допоміжна література

1. Богиня Д. П. Основи економіки праці / Д.П. Богиня, О. А. Грішнова – К. : Знання Прес, 2011. – 312 с.

2. Вачевський М. В. Промисловий маркетинг. Основи теорії та практики : навчальний посібник / М. В. Вачевський, В. Г. Скотний, О. М. Вачевський. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 256 с.

3. Гончарова С. Ю. Маркетинг : навчальний посібник для самостійного вивчення дисципліни / С. Ю. Гончарова. – Х. : Видавничий Дім "ІНЖЕК", 2003. – 140 с.

4. Козловський В. О. Основи зовнішньоекономічної діяльності. Практикум : навчальний посібник / Козловський В. О. – Вінниця : ВНТУ, 2003. – 208 с.

5. Козловський В. О. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності. Практикум : навчальний посібник / Козловський В. О. – Вінниця : ВНТУ, 2010. – 122 с.

6. Економіка підприємств / [за ред. П. С. Харіва]. – Тернопіль : Економічна думка, 2012. – 449 с.

7. Економіка виробничого підприємства : навч. посіб. / [Й. М. Петрович, І. О. Будіщева, І. Г. Устінова та ін.] ; за ред. Й. М. Петровича. – [2-ге видання, перер. і доп.]. – К. : Т-во "Знання", КОО, 2001 – 405 с .

8. Завіновська Г.Т. Економіка праці : навч. посібник / Завіновська Г. Т. – К. : КНЕУ,

2003.

9. Кожекин Г. Я. Организация производства: учебное пособие / Кожекин Г. Я., Сеница Л. М. – Минск : ИП "Экоперспектива", 1998.

10. Козловський В. О. Основи підприємництва. Практикум : навчальний посібник. / Козловський В. О., Погришук Б. В. – [Видання 5-е, доповн. і перероб]. – Тернопіль : ВАТ "Терно-Граф", 2005. – 297 с.

11. Немцов В.Д. Стратегічний менеджмент / В.Д. Немцов, Л. Є. Довгань. – К. : ТОВ УВПК "Екс Об", 2002. – 595 с

Інформаційні ресурси

1. Офіційний сайт Кабінету Міністрів України. – Режим доступу: www.kmu.gov.ua.
 2. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. – Режим доступу: www.minfin.gov.ua.
 3. Офіційний сайт Національного банку України. – Режим доступу: www.bank.gov.ua.
 4. Офіційний сайт Національної бібліотеки України ім. Вернадського. – Режим доступу: www.nbuv.gov.ua.
 5. Офіційний сайт Міжнародного валютного фонду. – Режим доступу: www.imf.org.
 6. Офіційний сайт Міністерства економіки України. – Режим доступу: www.me.gov.ua.
- Законодавство України. – Режим доступу: www.zakon/rada.gov.ua